

1496

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΞΙΑ
ΤΗΣ
ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ
ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ,

(ΚΑΤΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1909)

ΥΠΟ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ Π. ΜΟΣΧΟΥ, Δ. Φ.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΕΙΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

«Εν τῇ ἐλευθερίᾳ λοιπὸν μὲ τὴν ὁποίαν ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ὁ Χριστός, μένετε σταθεροί, καὶ μὴ ὑποβληθῆτε πάλιν εἰς ζυγὸν δουλείας». (Γαλάτ. ε' 1.)

Τῇ ἐπιμόνῳ προτροπῇ ἀδελφοῦ τινος ἀναλαμβάνω τὴν ἐσπέραν ταύτην νὰ ὁμιλήσω πρὸς ὑμᾶς ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου θέματος τῆς ἐκ μέρους ἡμῶν διατηρήσεως ἢ μᾶλλον διακρατήσεως τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας. Τοῦ ζητήματος τούτου ἡ σοβαρότης δύναται νὰ κριθῆ ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι ὀλόκληρος ἢ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, μέγα μέρος τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐγράφησαν ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ, πολλὰ δὲ μέρη ἄλλων ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἐπιστολῶν ἀναφέρονται εἰς αὐτό. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ζητεῖ νὰ καταστήσῃ προδεκτικούς τοὺς Χριστιανούς ὅλων τῶν αἰώνων ἀπὸ τοῦ μεγάλου κινδύνου τοῦ νὰ χάσῃ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἐν Χριστῷ.

Τίς ἄρᾳ γε εἶναι ἡ ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν ἐννοεῖ ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος; Ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ λόγου βλέπομεν ὅτι εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντος ἀπὸ τὸν ἐπαχθῆ ζυγὸν τῶν τύπων καὶ τελετῶν καὶ συνηθειῶν τῆς Ἰουδαϊκῆς Οἰκονομίας. Ναι, ὁ εἰς Χριστὸν πιστεύσας εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ πάντων τούτων· διότι διδάσκεται νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· ἀλλ' ὅμως, ὡς μᾶς πληροφοροῦσιν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων

καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου, πολλοὶ ψευδοδιδάσκαλοι περιήρχοντο τὰς ἐκκλησίας ζητοῦντες νὰ καταπείσωσι τοὺς ἐξ ἔθνων ἐπιστραφέντας ὅτι μὲ ὄλην τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν των δὲν ἦσαν τέλειοι Χριστιανοί, ἐὰν δὲν συνεμορφοῦντο μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν περιτομὴν, τὸ Σάββατον, καὶ τὴν διάκρισιν ἐπιτροπομένων καὶ μὴ ἐπιτροπομένων φαγητῶν. Πολλοὶ ἀληθῶς παρῆσαν ὑπὸ τῶν ψευδοδιδασκάλων τούτων, διότι ἔχοντες τρυφεράν τὴν συνείδησιν, ἀδύνατοι δὲ ὄντες κατὰ τὴν πίστιν, συνεμορφώθησαν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν ἐκ φόβου μήπως εὐρεθῶσιν ἑλλειπεῖς ὡς πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τὸ διάβημά των εἶχε πολὺ σοβαρώτερον χαρακτῆρα παρ' ὅσον αὐτοὶ ὑπέθετον· ἦτο διακύβευσις τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας των, ἦτο ἐπάνοδος εἰς ζυγὸν δουλείας, ἦτις εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὰ προνόμια τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας.

Τὴν ἐλευθερίαν ταύτην ὀνομάζομεν «ἐν Χριστῷ» διότι ὁ Χριστὸς ἐξησφάλισεν αὐτὴν διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ παρέχει αὐτὴν εἰς πάντα τὸν εἰς αὐτὸν πιστεύοντα, καὶ διότι διατηρεῖται μόνον δυνάμει τῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐνώσεως τοῦ πιστοῦ. Εἶναι ἡ ἐλευθερία μὲ τὴν ὁποίαν «ὁ Χριστὸς ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς». Ὡστε ἡ ἐπιβολὴ τῶν Ἰουδαϊκῶν διατάξεων εἰς τοὺς Χριστιανούς ἦτο πράγματι ἀπίερα κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ἀληθῶς ὅλοι οἱ ἄγωνες τοῦ πονηροῦ διευθύνονται κυρίως κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν νὰ δυνηθῆ νὰ ἐλαττωθῆ κατὰ τι τὴν ἀξίαν ἢ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ· ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν νὰ κατορθώσῃ νὰ πείσῃ τὸν ἅπασι πιστεύσαντα ὅτι κάτι τοῦ λείπει διὰ νὰ εἶναι πλι-

ρης Χριστιανός, καὶ ἔκαμε τὸ ἔργον του οὕτω λοιπὸν προσεπάθησεν ὁ πονηρὸς ἀνέκαθεν καὶ μέχρι σήμερον ἄλλοτε μὲν νὰ ἀρνηθῆ ἢ τοῦλάχιστον νὰ ὑποβιάσῃ τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄλλοτε δὲ νὰ παρουσιάσῃ ἄλλα πράγματα ἢ καὶ πρόσωπα ὡς ἀναγκαῖα νὰ βοηθήσωσιν ἢ νὰ συμπληρώσωσι τὸ ἔργον του, ἄλλοτε δὲ συνδυάζει καὶ τὰς δύο ἐφόδους.

Ὡς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παύλου οὕτω καὶ σήμερον ὑπάρχουσιν οἱ περιερχόμενοι τὰς ἐκκλησίας, μὴ φιλοτιμούμενοι νὰ κηρύξωσιν ὅπου δὲν κηρύττεται ὁ Χριστὸς (Ῥωμ. ιε' 20), ἀλλὰ ζητοῦντες ἐπιμόνως νὰ καταπείσωσι τοὺς ἤδη πιστεύσαντας ὅτι, ἐὰν δὲν βαπτισθῶσιν ἐκ νέου, ἢ ἐὰν δὲν φυλάττωσι τὸ Ἰουδαϊκὸν Σάββατον, δὲν εἶναι τέλειοι Χριστιανοί. Δὲν βλέπω κατὰ τί διαφέρουσιν οὗτοι τῶν ἐπὶ τοῦ Παύλου Ἰουδαϊζόντων, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἂν ἔγραφε σήμερον ἐπιστολὴν πρὸς τὰς ἐκκλησίας ὁ ἀπόστολος Παῦλος, δὲν θὰ ἔγραφεν ἄλλα ἢ ὅσα ἤδη ἔγραψεν: «Ἡμέρας παρατηρεῖτε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἑνιαυτοὺς· φοβοῦμαι διὰ σᾶς, μήπως ματαιῶς ἐκοπίασα εἰς ἐσᾶς» (Γαλ. δ' 10, 11) — «Ἐὰν περιτέμνησθε, ὁ Χριστὸς δὲν θέλει σᾶς ὠφελίσῃ οὐδέν... Ἀπεχωρίσθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ; ὅσοι δικαίωνεσθε διὰ τοῦ νόμου· ἐξεπέσατε ἀπὸ τῆς χάριτος» (αὐτ. ε' 2, 4). Διὰ τί ἡ τόση αὐστηρότης; διότι εὐθύς ὡς ἡ ψυχὴ ἀποβλέψῃ εἰς τι ἄλλο πρὸς πνευματικὴν ἐνίσχυσιν ἢ τελειοποίησιν ἢ παρηγορίαν, ἔπαυσε πράγματι καὶ κατὰ βάθος πιστεύουσα εἰς τὴν ἄπειρον ἀξίαν, τὴν ἀπόλυτον δύναμιν, καὶ τὸ τελείως ἐπαρκές τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἴσως τινὲς ἐξ ὑμῶν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἔχωσι σαφεῖς τινα πληροφορίες καὶ ἑλεγχον τῶν ἰδεῶν τούτων. Τοῦτο θὰ προσπαθίσω νὰ πράξω μετὰ πάσης τῆς

δυνατῆς συντομίας τὴν ἐσπέραν ταύτην, ὄχι διὰ νὰ δώσω ἀφορμὴν εἰς φιλονεικίας, αἵτινες οὐδένα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὠφελοῦσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ βοηθήσω τινὰ ὅστις τυχὸν εὐρίσκεται ἐν ἀμφιβολίᾳ, ὥστε νὰ μὴ δεχθῆ νὰ θυσιάσῃ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐχάρισεν ὁ Χριστός. Θὰ ἀρχίσω δὲ τὴν ἐξέτασιν οὐχὶ ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα αὐτοὶ συνήθως παρουσιάζουσι κατὰ πρῶτον εἰς τὸν ἀκροατὴν, ἦτοι τὰς ἀξιώσεις τῶν ὑπὲρ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Σαββάτου, τὰς χρονολογικὰς ἐρεῦνας σχετικῶς πρὸς τὴν Δευτέραν παρουσίαν κτλ., ἀλλὰ θὰ ἐξετάσω βαθύτερον τὰς ἀρχάς των.

Α'. Τί δοξάζουσι περὶ Θεοῦ; Ἐὰν ἐρωτήσῃτε αὐτοὺς περὶ τούτου, θὰ σᾶς εἰπῶσιν ὅτι πιστεύουσιν ὅ,τι καὶ οἱ λοιποὶ Χριστιανοί· ἀλλ' ἐὰν εἰσέλθῃτε εἰς τὰς λεπτομερείας, θὰ ἴδῃτε ὅτι ἡ ἰδικήτων ἀντίληψις περὶ Θεοῦ εἶναι πολὺ διάφορος· διότι πιστεύουσιν εἰς ἓνα Θεὸν τὸν Πατέρα, ὅστις εἶναι πανταχοῦ παρὼν διὰ μέσου ἀντιπροσώπου, ὅστις εἶναι τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ πιστεύουσιν εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Τί σημαίνουν ταῦτα, θὰ ἐννοήσῃτε ἀμέσως. Πρῶτος εἶχον συνομιλίαν μετὰ τινος ἐξ αὐτῶν, τὸν ὁποῖον ἠρώτησα τί φρονεῖ περὶ τῆς Ἁγ. Τριάδος. Φρονῶ, μοι εἶπεν, ὅπως ὅλοι οἱ Χριστιανοί· πιστεύω Πατέρα, Υἱόν, καὶ Ἅγιον Πνεῦμα. Τὸν ἐρωτῶ: "Ἐνα Θεόν; "Ὁχι ἀκριβῶς, λέγει· εἶναι δύο ὄντα: ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός. Τὸ δὲ Ἅγιον Πνεῦμα; ἐρωτῶ. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, λέγει, εἶναι τὸ ἴδιον πνεῦμα καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸν Υἱόν. "Ὡστε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν ὑπάρχει ὡς πρόσωπον· καὶ πιστεύοντες εἰς δύο ὄντα πιστεύετε εἰς δύο Θεούς, τῷ λέγω. Μάλιστα, λέγει· δὲν λέγει ἡ Γραφή, **Ποιήσωμεν ἄνθρωπον...**; **Ναί, λέγω, ἀλλ' ἡ Γραφή λέγει καὶ ὅτι, Δὲν ὑπάρχει εἰμὶ**

εἰς μόνον Θεός. Ἐγώ, λέγει, ποτὲ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς Τριάδος καθὼς σεῖς τὴν ἐκθέτετε. Καὶ ἐγώ, τῷ λέγω, δὲν ἐννοῶ, ἀλλ' οὔτε ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐννοήσω, διότι ὁ Θεός εἶναι ἄπειρος καὶ συνεπῶς ἀκατάληπτος· ἐν ἡδυνάμην νὰ ἐννοήσω αὐτόν, θὰ ἦμην ἴσος με αὐτόν, ἢ καὶ ἀνωτερός του. Τί σημαίνει, λέγει, ἂν σεῖς φρονεῖτε ἄλλως περὶ Τριάδος, καὶ ἐγὼ ἄλλως; ἐγὼ τὸν Χριστὸν κηρύττω, ὅπως καὶ σεῖς. Δὲν πρόκειται, τῷ λέγω, περὶ ὀνόματος, ἀλλὰ περὶ προσώπου· διότι ἄλλος εἶναι ὁ ἰδικός σας Χριστός, καὶ ἄλλος ὁ ἰδικός μου· καὶ ἐὰν ὁ εἷς εἶναι ἀληθινός, ὁ ἄλλος θὰ εἶναι ψευδής. Παράδοξος ἀληθῶς ἡ διδασκαλία αὕτη τῆς πίστεως εἰς δύο θεῖα ὄντα. Τὸ μικρὸν ἐκεῖνο παιδάκι ἐσκέπτετο λογικώτερον, τὸ ὁποῖον ἐρωτηθὲν πόσοι Θεοὶ ὑπάρχουσιν, ἀπεκρίθη— Εἰς μόνον· καὶ ὅτε ἐζητηθῆ ὁ λόγος διὰ τί εἷς μόνον; ἀπεκρίθη: διότι ὁ Θεός εἶναι τόσον μεγάλος, ὥστε δὲν μένει τόπος δι' ἄλλον.

Ὅτε πρὸ καιροῦ ἠλεγξα ἄλλον τινὰ τῶν ἐχόντων ὁμοίας ιδέας περὶ Θεοῦ, καὶ ὅστις ἠρνεῖτο ὅτι ὁ Υἱός εἶναι ἄναρχος ὡς καὶ ὁ Πατήρ, λέγων εἰς αὐτόν ὅτι κάμνει τὸν Υἱόν κτίσμα, — "Ὁχι, μοι εἶπεν· Ὑπόθεσις ὅτι ἐγὼ εἶμαι παπουτσῆς καὶ ὅτι ἔχω υἱόν· τὰ παπούτσια τὰ ὁποῖα κατασκευάζω εἶναι κτίσματά μου, ἀλλὰ ὁ υἱός μου εἶναι ἄνθρωπος, ὅπως ἐγώ· οὕτω καὶ ὁ Υἱός εἶναι Θεός, ἐπειδὴ ὁ πατήρ του εἶναι Θεός.— Τοιαύτη λοιπόν, τῷ λέγω, νομίζεις, εἶναι ἡ σχέσις μεταξὺ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ὡς ἡ μεταξὺ ἀνθρωπίνου πατρὸς καὶ ἀνθρωπίνου υἱοῦ; Τότε θὰ σε παρακαλέσω νὰ μοι ἀποκριθῆς εἰς δύο ἐρωτήσεις: πρῶτον, Πόσος καιρὸς παρῆλθε καθ' ὃν ὁ Πατήρ (ἢ μᾶλλον ὁ Θεός, διότι κατὰ τὴν ιδέαν σου δὲν ἦτο ἐξ ἀρχῆς πατήρ) ἦτο μόνος, πρὶν ἢ ἀποκτίσῃ τὸν Υἱόν; Λέγει, δὲν

ἐξεύρω· Νά σοι τὸ εἶπω, λέγω, ἐγώ : παρῆλθεν ὁ λό-
κλῆρος αἰωνιότητος διότι ὁ Θεὸς εἶναι χωρὶς ἀρ-
χὴν. Ὁλόκληρον λοιπὸν αἰωνιότητα ὁ Θεὸς ἦτο μό-
νος· τί τῷ συνέβη ἄρα γε μετὰ πάροδον αἰωνιότητος
νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἀποκτήσῃ υἱόν ; Δὲν βλέπεις ὅτι
κάμνεις τὸν Θεὸν μεταβλητόν ; καὶ τί εἶδους Θεὸς
εἶναι ὁ Υἱός, ἀφ' οὗ ἐπὶ ὁλόκληρον αἰωνιότητα δὲν
ὑπῆρχε ; Τὴ ἄλλο εἶναι τότε εἰμὴ κτίσμα, ἢ κατ' ὄνο-
μα θεός, καὶ οὐχὶ ἀληθῶς ; ἕνας δευτερεύων θεός, κα-
τώτερος καὶ νεώτερος ; — Δεύτερον, Διὰ τί νὰ ἔχη
ἓνα υἱὸν ὁ Θεός ; ὁ παπουτσῆς δύναται νὰ ἔχη δέκα!
— Ναί, ἀγαπῆτοί, ὅλαι αἱ τοιαῦται ιδέαι περὶ Θεοῦ
εἶναι βλάσφημοι ὅσον εἶναι καὶ παράλογοι, καὶ τοι-
οῦτος θεὸς δὲν ὑπάρχει. Ὁ τοιαῦτα φρονῶν πιστεύει
εἰς θεὸν τὸν ὀπίσθον ὁ ἴδιος διὰ τῆς φαντασίας του
ἐπλασε, καὶ ὁ ὁποῖος οὔτε αὐτὸν οὔτε ἄλλον τινὰ
δύναται νὰ βοηθήσῃ. Ὁ Θεὸς εἶναι εἷς καὶ μόνος,
καὶ εἶναι ὅπως καὶ ἀπεκαλύφθη, Πατὴρ, Υἱός, καὶ
Ἅγιον Πνεῦμα· οὐχὶ τρεῖς θεοί, ὁ εἷς κατώτερος τοῦ
ἄλλου, ἀλλὰ τρεῖς ὑποστάσεις ἐν τῇ μιᾷ Θεότητι. Νὰ
κατανοήσωμεν τὸ πρῶγμα εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον,
ἀλλὰ δεχόμεθα εὐλαβῶς καὶ εὐγνωμόνως ὅ,τι μᾶς ἀ-
πεκαλύφθη, ἀναγνωρίζοντες τὸ ἀτελές καὶ πεπερα-
σμένον τῶν διανοητικῶν ἡμῶν δυνάμεων.

Ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι τέλειος Θεὸς συνάναρχος καὶ συν-
αίδιος τῷ Πατρὶ, φαίνεται ἐκ τῆς γενικῆς γλώσσης
τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται περὶ αὐτοῦ ἡ Ἅγία Γρα-
φή. Οὔτε καιρὸς ὑπάρχει, οὔτε ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀπα-
ριθμήσω ὅλα τὰ πολυάριθμα χωρία τῶν Γραφῶν, τὰ
ὁποῖα σαφέστατα μαρτυροῦσι τὴν ἀληθινὴν Θεότητα
τοῦ Υἱοῦ. Ὀλίγα μόνον θὰ ἀναφέρω ὡς παραδείγματα.

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὁ Ψαλμῶδός λέγει (με' 6)
«ὁ θρόνός σου, ὦ Θεέ, εἶναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶ-

νος· τοῦτο δὲ ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς τῆς πρὸς
Ἑβραίους ἀποδίδει εἰς τὸν Υἱόν (Ἑβρ. α' 8).

Ὁλόκληρος ὁ ψαλμὸς ρβ' ἀποτείνεται πρὸς τὸν Ἰε-
χωβά· ἐξ αὐτοῦ τὰ ἐδάφια 25-27 ὁπῶς ἀναφέρονται
εἰς τὸν Υἱόν (Ἑβρ. α' 10-12)· ποία γλῶσσαι ἠδύνατο
νὰ παραστήσῃ καλλίτερον ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι αἰώνιος
καὶ ἀμετάβλητος ;

Ἐν τῷ Ἠσαΐα ὁ Ὑψίστος Θεὸς ὁ Ἰεχωβά ὁμιλεῖ
περὶ ἑαυτοῦ ἀκριβῶς ὡς ὁμιλεῖ ὁ Υἱὸς περὶ ἑαυτοῦ
ἐν τῇ Ἀποκαλύψει : «Ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχα-
τος» (Ἠσ. μδ' 6, καὶ μα' 4, μν' 12. Ἀποκαλ. α' 17,
β' 8, κα' 6 καὶ α' 8, κβ' 12).

Ἐν τῷ Ζαχαρία ὁ Ἰεχωβά εἶναι ὁ πωληθεὶς ἀντὶ
τριάκοντα ἀργυρίων (ια' 13, πρὸς Ματθ. κζ' 7,9,10).
ὁ Ἰεχωβά εἶναι ὁ κεντηθεὶς διὰ τῆς λόγχης (ιβ' 10,
πρὸς Ἰω. ιθ' 37)· ὁ Ἰεχωβά εἶναι ὁ πάλιν ἐρχόμενος
(ιδ' 1 ἐξ., πρὸς Ἀποκ. α' 8).

Ἐν Ἠσαΐα ὁ Χριστὸς καλεῖται Ἐμμανουὴλ, ὁ ἔστιν
ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν—ὁ εἷς καὶ μόνος Θεός (ζ' 14, Ματθ.
α' 2,3). Ἐπισησὶ καλεῖται, Θεὸς ἰσχυρός, αἰώνιος Πατὴρ
ἡ τῆς αἰωνιότητος Πατὴρ, κατὰ τὸ ἑβραϊκόν· τί δὲ ἄλλο
σημαίνουσι τὰ ὀνόματα ταῦτα εἰμὴ ἀληθῆ καὶ αἰω-
νίαν Θεότητα ;

Ἐν τῷ Ἰερεμῖα ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται «ὁ Κύριος ἡ
δικαιοσύνη ἡμῶν» (κγ' 5,6). Ἡ λέξις εἰς τὸ ἑβραϊκόν
εἶναι πάλιν Ἰεχωβά· πρὸς Κορ Α' α' 30.

Ἐν τῷ Ὠσηὲ ὁ Ἰεχωβά εἶναι ὁ μόνος Σωτὴρ κα-
θῶς εἶναι ὁ μόνος Θεός (ιγ' 4· πρὸς Ματθ. με' 21, 22).

Ἐν Ψαλμ. κγ' 1, Ἠσ. μ' 3-12 ὁ Ἰεχωβά εἶναι ὁ ποι-
μὴν τοῦ πιστοῦ, καὶ γνωρίζομεν ὅτι ὁ ποιμὴν οὗτος
εἶναι ὁ Χριστὸς (Ἰω. ι' 11-18).

Ἡ ὄρασις τοῦ Ἠσαΐου (κεφ. 7) εἶναι ἀποκάλυψις

τοῦ Ἰεχωβά, ἀναφέρεται δὲ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ εἰς τὸν Χριστόν (Ἰω. ιβ' 38-41).

Αἱ μαρτυρίαι τῆς Καινῆς Διαθήκης περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι πολὺ σαφεῖς, οὐδὲ ὑπάρχει οἰαδῆποτε νύξις ὅτι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶναι κάποιος δευτερεύων Θεός. Ἰδοὺ ὀλίγα ῥητά: «Θεὸς ἦν ὁ Λόγος» (Ἰω. α' 1)—«ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου» (αὐτ. κ' 28) καὶ ἡ ἀκολουθοῦσα σύστασις: μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες—«... τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος» (Πράξ. κ' 28)—«ὁ Χριστὸς ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ῥωμ. θ' 5)—«... τοῦ **μεγάλου Θεοῦ** καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Τίτ. β' 13). Ἐὰν δὲ εἰς τινα μέρη τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπαντῶμεν γλῶσσαν παριστάνουσαν τὸν Υἱὸν ὡς ἐξαρτώμενον παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ οἶονεῖ ὑποδεέστερον, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὁ Υἱὸς ἑαυτὸν ἐκένωσε, καὶ συνεπὸς ὑπετάγη εἰς τὸν Πατέρα, καὶ ἔλαβεν ἑκουσίως θέσιν ὑποδεεστέραν, θέσιν ἐξαρτήσεως.

Ἄλλὰ καὶ περὶ τῆς Θεότητος καὶ προσωπικότητος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡ γλῶσσα τῆς Γραφῆς εἶναι ἐπ' ἴσης σαφής. Ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ λα' 31, 33, 34, ὁμιλεῖ ὁ Ἰεχωβά ἀκριβῶς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἀναφέρονται ῥητῶς εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· τοῦτο σαφέστατα φανερῶνει ὅτι ὁ ἐν τῷ προφήτῃ λαλῶν Ἰεχωβά εἶναι αὐτὸ τὸ τρίτον ἐν τῇ Τριάδι πρόσωπον. Προσέτι θεῖαι ιδιότητες ἀναφέρονται εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὡς ὅτι εἶναι αἰώνιον, ὅτι ἐρευνᾷ τὰ πάντα καὶ τὰ βῆθη τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἡ κατ' αὐτοῦ βλασφημία εἶναι ἁμαρτία ἀσυγχώρητος (Ἑβρ. θ' 14, Κορ. Α' β' 10, Ματθ. ιβ' 31). συναναφέρεται δὲ μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ ἐν

τῇ ἐπικλίσει τῆς εὐλογίας (Ματθ. κη' 19, Κορ. Β' γ' 13)· ἐμφανίζεται δέ, ὡς γνωστόν, καὶ ἰδιαιτέρως πῶς κατὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ὅτε καὶ ἐγένετο ἐμφανεστέρα τις ἀποκάλυψις τῆς Ἐνιαίας Τριάδος. Εἰς ταῦτα προσθετέον ὅτι ἡ Γραφή ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Πνεύματος οὐχὶ ὡς περὶ ἀφηρημένης τινὸς ιδιότητος τοῦ Θεοῦ ἢ δυνάμεως αὐτοῦ ἢ σκέψεων καὶ διαθέσεων αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς περὶ προσώπου πάντοτε ὡς ὅταν λέγη ὅτι εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἢ, λέγει τὸ Πνεῦμα ἢ, βούλεται ἢ, δὲν ἀφήκεν αὐτοῦς ἢ, μαρτυρεῖ, κτλ.

Ὅστε βλέπετε, πιστεύω, ὅτι τῷ ὄντι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι διαφέρουσι κατ' αὐτὴν τὴν βάσιν τῆς πίστεως ἀπὸ τῶν εὐαγγελικῶν ἐκκλησιῶν, κινούμενοι πρᾶγματι ἔξω τῶν Γραφῶν.

Β'. Ἄλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἔχουσιν ἰκανῶς διάφορον ἀντίληψιν. Τοῦτο δὲ φαίνεται ἐκ τῆς ιδέας, εἰς ἣν ἐπιμένουσιν, ὅτι δῆθεν ἡ ψυχὴ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου βυθίζεται εἰς ὕπνον ἀναισθησίας μέχρι τῆς ἀναστάσεως, καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν οἱ ἀσεβεῖς θὰ ἐξαφανισθῶσι διὰ παντός. Ματαία ἐλπίς καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη. Ἡ Γραφή ἀληθῶς ἀποκαλεῖ κεκοιμημένους τοὺς ἐν Χριστῷ ἀποθανόντας, ἀλλὰ τοῦτο λέγει μεταφορικῶς ἐννοοῦσα τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος ἐν τῷ τάφῳ· διότι, ἀφ' οὗ θὰ ἀκολουθήσῃ ἀνάστασις, ὁ τάφος δὲν εἶναι διὰ τὸν Χριστιανὸν ἀπεχθὴς καὶ φοβερός. Τὸ σῶμα λοιπὸν ἀναπαύεται ἐν τῷ τάφῳ· ἀλλὰ ἡ ψυχὴ δύναται νὰ κοιμηθῇ; Ἀδύνατον· ἀδύνατον. Ἀληθῶς πᾶς ἀσεβὴς θὰ ἐπιθυμῇ τότε νὰ κοιμηθῇ, νὰ ἀναισθητήσῃ, ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ ἀπολαύσῃ. Περὶ τούτου εἴμεθα βέβαιοι, διότι Ἐκεῖνος ὅστις γνωρίζει ἀλανθάστως τὰ μετὰ θάνατον συμβαίοντα, παρέστησε τὸν ἀσεβῆ πλούσιον μετὰ θά-

νατον οὐχι ἡσύχως κοιμώμενον, καθὼς βεβαίως πᾶς ἀσεβῆς θά νύχето, ἀλλ' ἐν βασάνοις καὶ μετὰ τὴν μνήμην ἐνεργοῦσαν καὶ δυναμένην νὰ ἀναπολήσῃ τὸ ἔνοχον παρελθόν. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἦτο βέβαιος ὅτι ἀποθνήσκων θά ἀπήρχετο ὄχι νὰ κοιμηθῆ, ἀλλὰ νὰ εἶναι μετὰ τὸν Χριστόν (Φιλιπ. α' 23), καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ νεώτεροι οὗτοι γινώσκουσι τὰ μετὰ θάνατον καλλίτερον τοῦ Ἀποστόλου. Καὶ ὁ Ἀησίης δὲ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ εὐθὺς μετὰ θάνατον εὐρέθη οὐχι κοιμώμενος, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον μᾶς λέγουσιν ὅτι διῆθεν δὲν ἀναγινώσκουμεν ὀρθῶς τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ θέσωμεν τὸ κόμμα μετὰ τὸ σήμερον, εἶναι ὅλως αὐθαίρετον. Ἔχετε πάντες τὰς Γραφὰς καὶ δύνασθε νὰ ἴδῃτε ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν πολὺ συχνὴν κάμνει χρῆσιν τῆς φράσεως Ἄμην ἄμην λέγω ὑμῖν, ἢ Ἄμην λέγω σοι, ἀλλ' οὐδαμοῦ θά ἴδῃτε νὰ λέγῃ Ἄμην λέγω σοι σήμερον. Μήπως ὁ Ἀησίης θά τον παρεξήγει ὅτι τῷ ἔλεγε ταῦτα χθὲς ἢ αὔριον; Πόσον φυσικωτέρα καὶ βεβαιότερα εἶναι ἡ ἀληθὴς τῶν λόγων τοῦ Κυρίου ἀνάγνωσις, Ἄληθῶς σοι λέγω. Σήμερον θά εἶσαι μετ' ἐμοῦ... Ὅσον δὲ περὶ τῆς τιμωρίας τῶν ἀμετανοήτων, ὁπῶς λέγεται ὅτι αὕτη θά εἶναι αἰώνιος, ὅσον καὶ ἡ μακαριότης τῶν δικαίων· εἶναι δὲ καὶ εἰς τὸν ἀπλοῦστατον ἄνθρωπον φανερόν ὅτι ἡ ἐξαφάνισις ἢ ἐξόντωσις δὲν εἶναι αἰώνιος τιμωρία, ἀλλὰ διακοπὴ τῆς τιμωρίας καὶ ὀριστικὴ ἀνακούφισις, τὴν ὁποίαν ματαιῶς ἐλπίζει ὁ ἀποστάτης ἄνθρωπος. Καὶ ἐρωτῶ: Εἶναι δυνατόν ὁ Χριστιανὸς νὰ δεχθῆ τοιαύτην διδασκαλίαν;

Γ'. Ἐρχομαι εἰς τὸ ζήτημα τῶν προφητικῶν χρονολογιῶν. Τοῦτο εἶναι ζήτημα πολὺ λεπτόν, καθ' ὅ-

σον σχετίζεται μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυρίου, ἥτις εἶναι ἀντικείμενον λίαν ἀγαπητὸν εἰς πᾶσαν εὐσεβῆ καρδίαν. Μίαν μόνον παρατήρησιν κρίνω ἀναγκαίαν ἐνταῦθα: ὅτι κατὰ τὰς Γραφὰς ὁ Κύριος ἔρχεται ταχέως, ἀλλὰ δὲν ἐδόθη εἰς ἡμᾶς νὰ γνωρίζωμεν τοὺς χρόνους ἢ τοὺς καιροὺς, τοὺς ὁποίους ὁ Πατὴρ ἔθεσεν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ· καὶ τοῦτο βεβαίως πρὸς τὸ καλὸν μας· διότι παραγγελλόμεθα νὰ περιμένωμεν αὐτόν, ἀλλὰ πῶς νὰ περιμένῃ τις ἐκεῖνον περὶ τοῦ ὁποίου εἶναι κατὰ τινα τρόπον πεπληροφρονημένος ὅτι θά ἔλθῃ μόλις μετὰ τέσσαρα ἔτη; Καὶ πόσον μέχρι τοῦδε οἱ διάφοροι ὑπολογίζαντες τὰς χρονολογίας εὐρέθησαν ἡπατημένοι... Εἶπον ὅτι θά ἦρχετο τῷ 1844, καὶ δὲν ἦλθεν. Ὁρίσαν τὸ 1886, τὸ 1894, τὸ 1900, καὶ τώρα μᾶς βεβαιώνουν τινὲς τῶν δεινῶν τούτων χρονολόγων ὅτι ἔρχεται τῷ 1914· ἀλλὰ δὲν θά ἐμποδίσῃ τι αὐτοὺς νὰ μᾶς εἰπῶσι τότε ὅτι θά ἔλθῃ τῷ 1920 κτλ. Ἐρχεται ταχέως· τοῦτο εἶναι ἀρκετόν. Τὸν περιμένουμεν; Εἴμεθα ἔτοιμοι;

Δ'. Μένει νὰ εἰπῶ τινα καὶ περὶ τοῦ Σαββάτου. Ὡς λόγος τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Σαββάτου φέρεται ἡ τετάρτη ἐντολή, ἥτις λέγει ὅτι ἡ ἡμέρα ἡ ἐβδόμη εἶναι σάββατον, ἥτοι ἀνάπαυσις εἰς Κύριον τὸν Θεόν. Ναί, τὸ γράμμα τῆς ἐντολῆς οὕτω λέγει· ἀλλὰ ἡ Γραφὴ ἐπ' ἴσης μᾶς κάμνει προσεκτικὸς ὅτι τὸ γράμμα θανατώνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους διδασκαλίαν του ἔδειξε πῶς πρέπει νὰ ἐννοῶμεν τὰς ἐντολάς τοῦ νόμου, τὰς ὁποίας μᾶς βεβαίῳ ὅτι δὲν ἦλθε νὰ καταργήσῃ, ἀλλὰ νὰ ἐκπληρώσῃ· ἐκεῖ μανθάνομεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιοριζώμεθα εἰς τὸ γράμμα, ἀλλὰ νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ πνεῦμα, ἥτοι εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ θείου παραγγέλματος. Τίς εἶναι

λοιπὸν ἢ οὐσία τῆς τετάρτης ἐντολῆς ; Τί ἄλλο εἶμὴ ἢ ἀνάπαυσις εἰς Κύριον τὸν Θεόν ; Ἀληθῶς ὁ Κύριος περὶ τούτου ἐνδιαφέρεται, ἕξ ἡμέρας ἐργασθέντες νὰ ἀναπαυθῶμεν τὴν ἐβδόμην. Μέτρησον λοιπὸν : Δευτέρα, μία· Τρίτη, δύο· Τετάρτη, τρεῖς· Πέμπτη, τέσσαρες· Παρασκευή, πέντε· Σάββατον, ἕξ· Κυριακή, ἑπτὰ. Ἴδου ὅτι αὕτη εἶναι ἀληθῶς ἡ ἐβδόμη ἡμέρα μετὰ τὰς ἕξ ἡμέρας τῆς ἐργασίας. Δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἄλλη διαφορά εἰς τὰς ἡμέρας οὔτε ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν, οὔτε ὡς πρὸς τὰς περιστάσεις.

Καὶ ὅμως ἐπιμένουν ὅτι ἡ ἐβδόμη εἶναι ἡ εὐλογηθεῖσα ἡμέρα, τὴν ὁποίαν ἰδιαιτέρως ἀγαπᾷ ὁ Θεός. Ἀλλὰ ποία ἐπὶ τέλους εἶναι ἡ ἐβδόμη ἡμέρα, καὶ ποῦ ἀρχίζει ; διότι πρέπει νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι δι' ὅλην τὴν γῆν, οὐχὶ καθῶς ὁ Ἰουδαϊσμός, ὅστις ἦτο προωρισμένος νὰ ἐφαρμοσθῆ ἔν μόνῃ τῇ Παλαιστίνῃ. Ἀλλ' ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη· παρατηρήσατε λοιπὸν, παρακαλῶ, ὅτι, ὅταν ἀνατέλλῃ ἡ ἡμέρα ἐδῶ, εἰς τοὺς ἀντίποδας δύνει καὶ ὅταν εἶναι μεσημβρία ἐδῶ, εἰς τοὺς ἀντίποδας εἶναι μεσονύκτιον. Ἴδου λοιπὸν ἔδυσεν ὁ ἥλιος τὴν Παρασκευὴν, καὶ ἀρχίζει τὸ Ἰουδαϊκὸν Σάββατον. Ἐν ᾧ ἡμεῖς ἔχομεν ἡμέραν ἀναπαύσεως, ἐν Ἀμερικῇ ἐξακολουθοῦσι καὶ θὰ ἐξακολουθῶσιν ἀκόμῃ ἐπὶ ὄρας τὰς ἐργασίας των· καὶ ὅταν πάλιν οἱ ἐν Καλιφορνίᾳ ἢ οἱ ἐν Ἰαπωνίᾳ θὰ ἀναπαύωνται, ἡμεῖς θὰ ἔχωμεν ἀρχίσῃ τὰς καθημερινὰς μας ἐργασίας. Εἶπατέ μοι λοιπὸν, ποία εἶναι ἡ ἐβδόμη ἡμέρα, καὶ ποῦ ἀρχίζει ; ἐδῶ ; ἢ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ; ἢ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ; — Ἐὰν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εὕρισκετο μετὰξὺ ἡμῶν τὴν ἐσπέραν ταύτην, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἠγείρετο καὶ κινῶν θλιβερῶς τὴν πολιάν του κεφαλὴν θὰ ἔλεγεν : Ἡμέρας παρατηρεῖτε, καὶ μῆνας,

καὶ καιροὺς, καὶ ἐνιαυτοὺς· φοβοῦμαι διὰ σᾶς, μήπως ματαίως ἐκοπίασα εἰς ἐσᾶς (Γαλ. δ' 10, 11).

Πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἅπαξ διὰ παντὸς ὅτι, ἐὰν εἴμεθα τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἀνήκομεν πλέον εἰς τὴν παλαιάν, ἀλλ' εἰς τὴν νέαν οἰκονομίαν· ὡς ἄνθρωποι οὐχὶ τῆς παλαιᾶς ἀλλὰ τῆς νέας Διαθήκης. Ἡ διαφορά μετὰξὺ τῶν δύο εἶναι πολὺ μεγάλη. Ἡ παλαιὰ εἶναι οἰκονομία τῶν τύπων καὶ τῶν τυπικῶν διατάξεων· ἡ νέα εἶναι οἰκονομία τῆς οὐσίας καὶ τῆς πραγματικότητος. Ἐκείνη εἶναι ἡ οἰκονομία τοῦ γράμματος, αὕτη ἡ τοῦ πνεύματος. Πῶς λοιπὸν θὰ τολμήσῃ ἄνθρωπος τῆς νέας οἰκονομίας νὰ ὑποδουλωθῆ εἰς τοιαύτας μικρολογίας ; Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος γράφει πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς : « Ἄς μὴ σᾶς κρίνῃ λοιπὸν μηδεὶς διὰ φαγητῶν ἢ διὰ ποτῶν ἢ διὰ λόγον ἑορτῆς ἢ νεομνίας ἢ σαββάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ σῶμα ὅμως (δηλ. ἡ πραγματικότης) εἶναι τοῦ Χριστοῦ » (Κολ. β' 16, 17). — Ἄς παύσωμεν διὰ παντὸς τρέχοντες κατόπιν σκιῶν, καὶ ἕς κρατῶμεν τὴν πραγματικότητα. Ἡ πραγματικότης ἐν τῷ ζητήματι τῆς τετάρτης ἐντολῆς εἶναι ἡ τοῦ σώματος ἀνάπαυσις καὶ συγχρόνως ἡ εὐκαιρία τῆς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν λατρείας τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀκρόασις τοῦ κηρύγματος τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου.

Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσῃ τις εὐλόγως : Τότε διὰ τί ἡ ἡμέρα αὕτη τῆς κοινῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς κοινῆς λατρείας νὰ μὴ ἐξακολουθῆσῃ ἢ Ἰουδαϊκῇ, ἢτοι ἡ ἐβδόμη τῆς ἐβδομάδος, ἀλλ' ἡ πρώτη ; καὶ τίς πρῶτος ἔκαμε τὴν μετάθεσιν ταύτην ; Εἰς ταῦτα ἀποκρίνομαι : Ἡ μετάθεσις ἐγένεεν, ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τῆς ἐντολῆς τὸ ἀπαιτεῖ. Ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀνεπαύθη ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς

δημιουργίας τὴν ἐβδόμην ἡμέραν, καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγησε καὶ ἠγίασε τὴν ἡμέραν ἐκείνην· καὶ ἤροζεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς παλαιᾶς οἰκονομίας νὰ ἀναπαύωνται τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐν τῇ νεῇ Διαθήκῃ γνωρίζομεν ὅτι ὁ Κύριος, ἀφ' οὗ ἔκαμε πλήρη ἐξιλέωσιν ἀνεπαύθη ἐκ τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῶν ἐξεληθὼν τῆς φυλακῆς τοῦ θανάτου τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν· δι' ὃ ἀρμόζει εἰς ἡμᾶς οἵτινες ἀνίκομεν εἰς τὴν νέαν ἐν Χριστῷ δημιουργίαν, νὰ ἀναπαυώμεθα τὴν πρώτην τῆς ἐβδομάδος, καθ' ἣν Ἐκεῖνος ἀνεπαύθη. Πρῶτος λοιπὸν ὅστις ἔκαμε τὴν μετάθεσιν ταύτην εἶναι ὁ Κύριος· ἠκολούθησαν δὲ φανερώς οἱ Ἀπόστολοι, διότι βλέπομεν αὐτοὺς εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς νέας οἰκονομίας νὰ συνέρχονται ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὴν πρώτην τῆς ἐβδομάδος, νὰ ἐμφανίζηται δὲ εἰς αὐτοὺς τότε ὁ Κύριος, ὅστις οὐδὲ ἅπαξ ἐτίμησεν οὕτω τὴν ἡμέραν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Σαββάτου. Θὰ εἶναι πολὺ τολμηρὸν καὶ ἀσεβὲς συγχρόνως νὰ εἴπη τις ὅτι τυχαίως καὶ ἀνευ λόγου ὁ Κύριος ἐξέλεξε τὴν πρώτην ἡμέραν διὰ τὰς ἐμφανίσεις του, ἢ οἱ μαθηταὶ διὰ τὰς συναθροίσεις των.—Ἐπ' ἴσης τυγχάνει ἄξιον σημειώσεως ὅτι τὴν πρώτην τῆς ἐβδομάδος τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατήλθε, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, πάλιν οὐχὶ βεβαίως ἀσκόπως, ἀλλὰ διὰ νὰ δηλωθῇ μὲ τὸν ἐπισημότερον τρόπον ὅτι ἐκόπη πᾶσα σχέσις μὲ τὴν παλαιὰν οἰκονομίαν, καὶ ὅτι τὸ Ἰουδαϊκὸν Σάββατον παρῆλθε διὰ τοὺς Χριστιανούς, μεθ' ὅλων τῶν τύπων καὶ συνηθειῶν τῆς Ἰουδαϊκῆς οἰκονομίας. Φυσικῶς δὲ οἱ Χριστιανοὶ ἐξηκολούθησαν ἔκτοτε συνεργόμενοι πρὸς λατρείαν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν (Πράξ. κ' 7), ὡς ἔχομεν καὶ λεπτομεροῦ περιγραφὴν τῶν κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐβδομά-

δος συναθροίσεών των ἐν τῇ Ἀπόλογίᾳ Ἰουστίνου τοῦ Μάρτυρος, ἠτις ἐγράφη εὐθὺς μετὰ τὸν Ἀποστόλικόν αἰῶνα, τῷ 150 μ. Χ. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ Κυριακὴ ἡμέρα ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου ἡ πρώτη τῆς ἐβδομάδος (Ἀποκ. α' 10) καὶ ἔκτοτε μέχρι σήμερον οὕτως ὀνομάζεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

Προβλέπεται δὲ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἡ σχέσις τῆς πρώτης τῆς ἐβδομάδος μὲ τὴν Χριστιανικὴν οἰκονομίαν· διότι ἐν ᾧ αἱ ἐπίσημοι εορταὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ σχετίζονται (μὲ τὸ Σάββατον, ἢ προσφορὰ τοῦ πρώτου δράγματος τῶν καρπῶν, ὑπερπροεϊκόνιζε τὸν Χριστόν, ὅστις εἶναι ἡ ἀπαρχὴ, ὅφειλε νὰ γίνηται τὴν ἐπιούσῃ τοῦ Σαββάτου, δηλ. τὴν Κυριακὴν, καθὼς ἀληθῶς τὴν ἐπιούσῃ τοῦ Σαββάτου ὁ Κύριος ἀνέστη ἐκ νεκρῶν· τὰ δὲ πρωτογεννήματα τὰ ἐκ τοῦ θερισμοῦ τῶν καρπῶν ὑπερπροεϊκονίζουσιν ὡς γνωστὸν τὴν Ἐκκλησίαν (Ἰακ. α' 18) ἢ το διατεταγμένον νὰ προσφέρωνται μετὰ ἑπτὰ ὀλοκλήρους ἐβδομάδας, ἢτοι τὴν ἐπιούσῃ τοῦ ἔβδομου Σαββάτου, ἠτις ἐκαλεῖτο διὰ τοῦτο ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ καθ' ἣν ἀληθῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατήλθε, καὶ ἡ ἀπαρχὴ τῶν πρωτογεννημάτων προσεφέρθη εἰς τὸν Κύριον διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἐρευνήσατε ὅλην τὴν σχετικὴν περικοπὴν: Λευίτ. κγ' 9-11, 15-16.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ πρώτη Ἐκκλησία ἦτο μικτὴ ἐξ ἐπεστραμμένων Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐπεστραμμένων ἔθνικῶν· καὶ ὅτι οἱ ἐξ Ἰουδαίων ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ζηλωταὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Πρὸς τοὺς τοιοῦτους οἱ Ἀπόστολοι προσηνέχθησαν μετὰ μεγάλης λεπτότητος παραχωροῦντες εἰς αὐτοὺς τὰς πατροπαραδότους συνηθείας (Πράξ. ιε' 21), καὶ συνίστων εἰς τοὺς Χριστιανούς νὰ μὴ εἶναι αὐστηροὶ εἰς τὰς περὶ αὐ-

τῶν κρίσεις των (Ῥωμ. ιδ' 5, 6). Ὅταν ὅμως οἱ ἐξ Ἰουδαίων ἐζήτησαν νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς τοὺς ἐξ ἔθνῶν τὸν Μωσαϊκὸν ζυγόν, οἱ Ἀπόστολοι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δέν το ἠνείχοντο : Πράξ. ιε' 24-28, Γαλ. β' 3-5, Κολ. β' 16, κτλ. Τούναντίον, ἐπανειλημμένως διακηρύττουσιν ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατηργήθη (Κορ. Β' γ' 13, 14. Ἑβρ. ν' 13 κτλ.), καὶ μετ' αὐτῆς κατ' ἀνάγκην καὶ τὸ Ἰουδαϊκὸν Σάββατον, ὅπερ ἔπρεπε νὰ ἀναμνησκῆ τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν (Δευτ. ε' 15), ἐν ᾧ ἡμεῖς ὡς Χριστιανοὶ τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἀπελευθέρωσιν μας καταλλήλως θὰ ἐνθυμώμεθα κατὰ τὴν Κυριακὴν ἡμέραν, τὴν πρώτην τῆς ἐβδομάδος, καθ' ἣν ὁ Χριστὸς ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῶν (Ῥωμ. δ' 25).

Τελειῶνω τὰ περὶ Σαββάτου μὲ μίαν παρατήρησιν τὴν ὅποιαν παρ' ἄλλου ἐργάτου τοῦ εὐαγγελίου ἠκουσα. Ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιόν του βεβαίως πρὸς χρῆσιν τῶν Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ὅσάκις λοιπὸν ἀναφέρει τὰς κατὰ τὸν νόμον ἑορτὰς ὀνομάζει ἑορτὰς τῶν Ἰουδαίων («ἐπλησίαζε τὸ πάσχα ἢ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων» Γ' 4. «ἐπλησίαζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων ἢ σκηνοπηγία» ζ' 2) ἐκ τοῦ ὁποίου γίνεται δῆλον ὅτι αἱ ἑορταὶ αὐταὶ ἦσαν τῶν Ἰουδαίων καὶ οὐχὶ τῶν Χριστιανῶν. Ὁμοίως λοιπὸν εὐρίσκομεν ὅτι γινομένου λόγου περὶ τῆς Παρασκευῆς τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος μεταχειρίζεται : «διὰ τὴν Παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων» ιθ' 42· καὶ εἶναι φανερόν ὅτι ἀφ' οὗ ἦτο τῶν Ἰουδαίων, δέν ἦτο τῶν Χριστιανῶν· καὶ ἂν ὄχι ἡ Παρασκευὴ, ἄρα οὔτε τὸ Σάββατον.

Λοιπὸν, ἀγαπητοί, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ μὲ τὴν ὅποιαν ὁ Χριστὸς ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς μένετε σταθεροί, καὶ μὴ ὑποβληθῆτε πάλιν εἰς ζυγὸν δουλείας.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν

(δεδεμένον) ἀργυρᾶ γρ. 7

Μέγιστον ἐξ ἐλαχίστου. » » 2

Σύνοψις τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας μετὰ

μαρτυριῶν ἐκ τῶν Ἱερῶν Γραφῶν. » » 8

